

Tiina
Tambaum
29.06.2022

Kuidas mõjutab KOV rahastatav seenioritöö Eestis vanemaealiste ühiskonda kaasamist ja arengut

Seenioritöö tegijate uuringu tulemused
kriitilise haridusgerontoloogia raamistikus

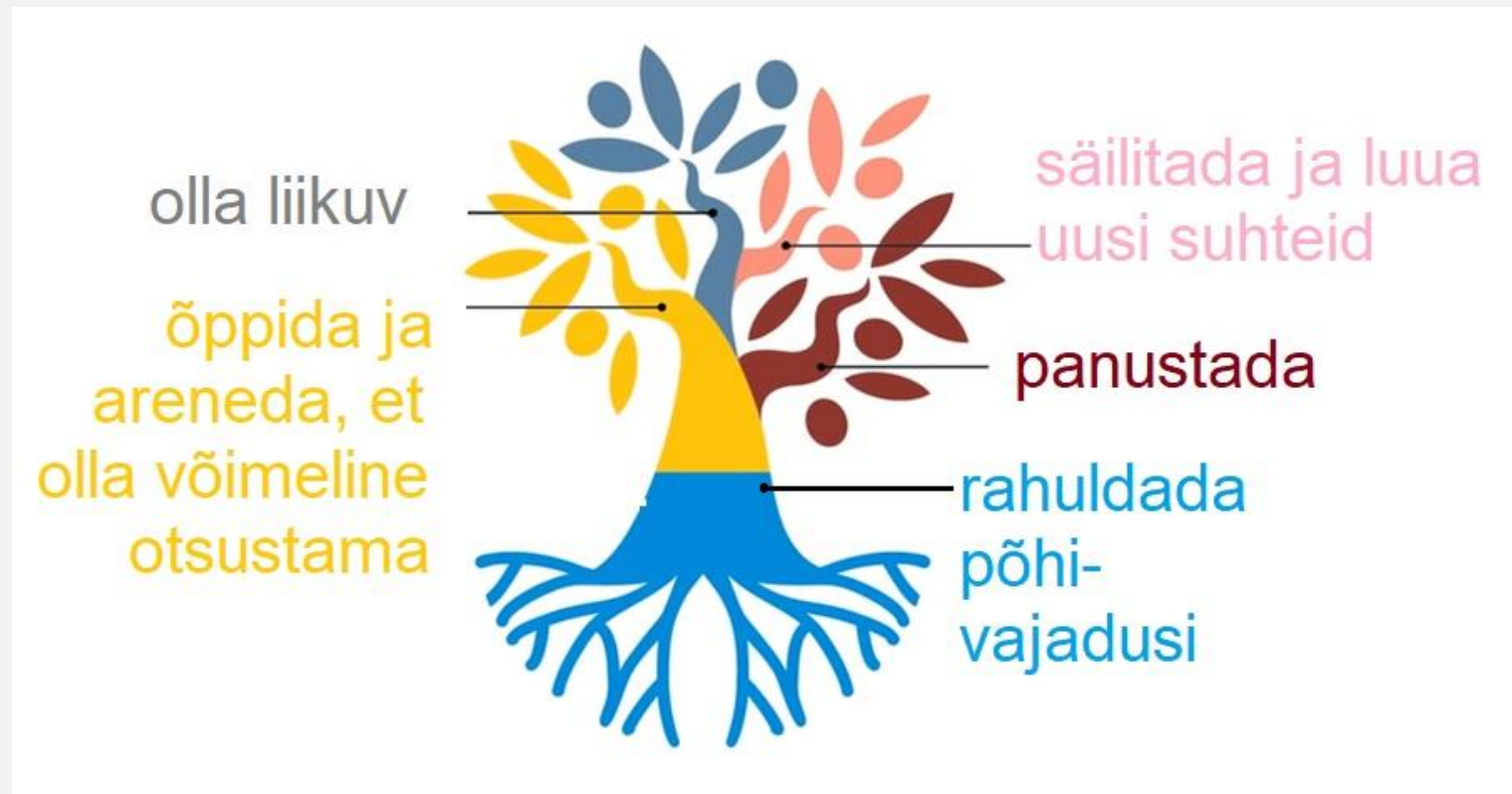
Tervena vananemine

...

... funktsionaalsete võimekuste arendamine
ja säilitamine,
mis tagab heaolu
ja lubab inimesel läbi elu
olla see ja teha seda, mida ta parasjagu
väärtuslikuks peab

~~Füüsiliselt ja vaimselt terve püsimine~~

Funktsio- naalsed võimekused

Ta saab rahuldada oma põhivajadusi, õppida ja võtta ise vastu otsuseid, liikuda sinna kuhu vaja, luua ja säilitada suhteid, panustada

Easõbralikul keskkonnal on kaks kihti

I Oma olemasolevate võimete säilitamine ja arendamine läbi selle, et:

riskid on maandatud

tervisekäitumist on toetatud

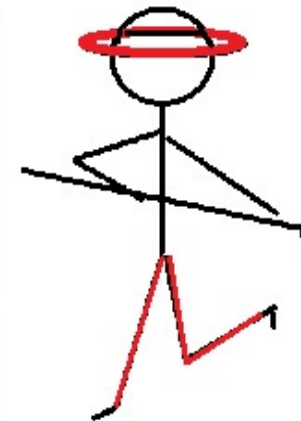
takistused on kõrvaldatud

teenused, mis kompenseerivad seda, mis endal puudu

II Oma potentsiaali kasutamise võimaldamine

Keskkond pakub tuge selles, milleks inimene üksi võimeline ei ole, aga koos toetava keskkonnaga on.

Kriitiline
haridusgerontoloogia

Puudused ja valed
eeldused
vanemaealiste ja
nende õppetegevuse
korraldamises

Glendenning & Battersby, 1990
Peamiste põhimõtete esimene
deklaratsioon

1. vanemaealiste **õppimisvõimesse ei usuta**
2. vanemaealiste inimeste **marginaliseerumist ei käsitleta** probleemina
3. vanemaealiste haridus **ei tegele** vanemaealiste **tegelike huvide ja vajadustega**
4. vanemaealistele suunatud programmid kalduvad **väikekodanlikkusele** (kunst, humanitaaria jne)
5. valitseb arvamus, et **mistahes** hariduslik tegevus on vabastav ja õigustatud
6. vanemaealistele suunatud programmide eesmärgid seisavad **väljaspool kriitikat**

Kriitilise
haridusgerontoloogia kriitika

Puudused ja valed
eeldused
vanemaealiste ja
nende õppetegevuse
korraldamises

Formosa, 2011

Peamiste põhimõtete kolmas
deklaratsioon

7. Pakutav kaldub olema **naiivne ja meelelahutuslik** (ehk endiselt ei tegeleta päris asjaga)
8. endiselt väikekodanlik ja suunatud **eliidile**
9. ei tegeleta **diskrimineerimisega**
10. ei tegeleta vanemaealiste **marginaalsete** gruppide (naine, vaene, vähemusrahvus) integreerimisega
11. pakutav liiga **koolitusliku** iseloomuga
12. ei pakuta programme, mis ennetavad vanemaealiste vajadusi (**samm ees**).

Küsimused KOV rahastatava seenioritöö kohta Eestis

1. Kas **sihtgrupp** on kaasatud marginaliseeritud rühmad ja tegeletakse nende integreerimisega
2. Kas pakutakse **sisu**, milles tegeletakse ka igapäevaste oluliste teemade ja tulevikuoskustega, või on eesmärgid pigem kultuurilised ja meelelahutuslikud
3. Kas tegeletakse **stereotüüpide vähendamise ja diskrimineerimise** teemalise teadlikkuse tõstmisega
4. Kas tegevust **hinnatakse** kriitiliselt ja tulemuste alusel toimub areng.

Uuring
**praktikute
kogemuste,
hoiakute ja
teadmiste**
kaardistamiseks

Kvantitatiivne veebipõhine uuring

Esimene üleriigiline uuring, kus
adresseeritakse tervena vananemise
valdkonna võimalikult kõik tegijad.

päevakeskused ja sotsiaalkeskused, raamatukogud,
rahvamajad, külamajad, koolituskeskused, huviklubid,
vallamajad, hooldekodud, vabatahtlike võrgustik, koolid,
kirikud

Vastamise aeg 20–30 minutit

Vastajaid **425**

Lühendid

RMTK

raamatukogu

SK

sotsiaalkeskus, päevakeskus

V-grupp

vastaja tegeleb ainult vanemas eas inimeste gruppidega

PV-grupp

vastaja tegeleb gruppidega, kus käib igas vanuses täiskasvanuid, sh vanemaealisi

TOP 5

Raamatukogud

101 (8)

Sotsiaalkeskused

64 (8)

Külaselts

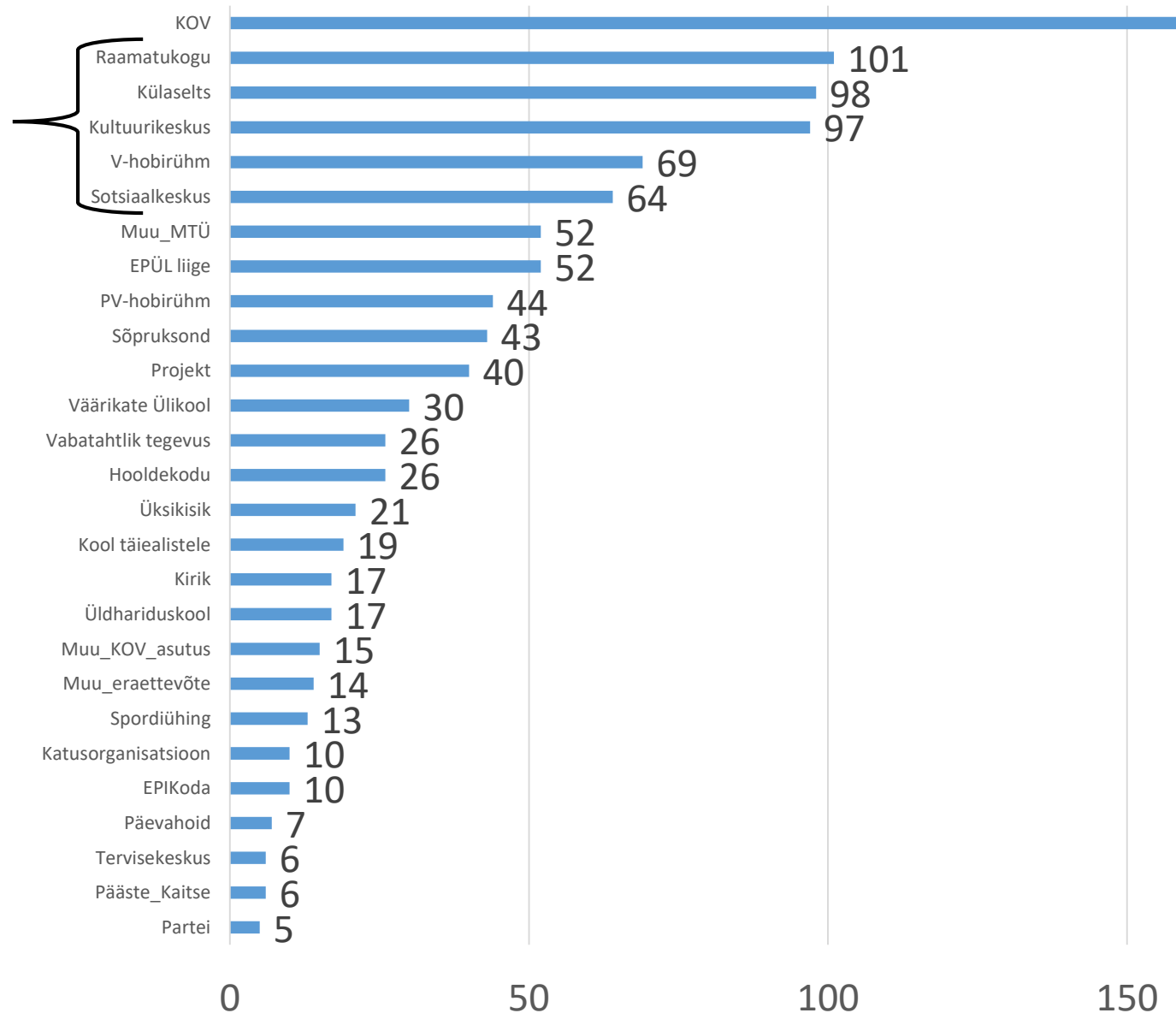
Kultuurikeskus

Vanemaealiste hobirühm

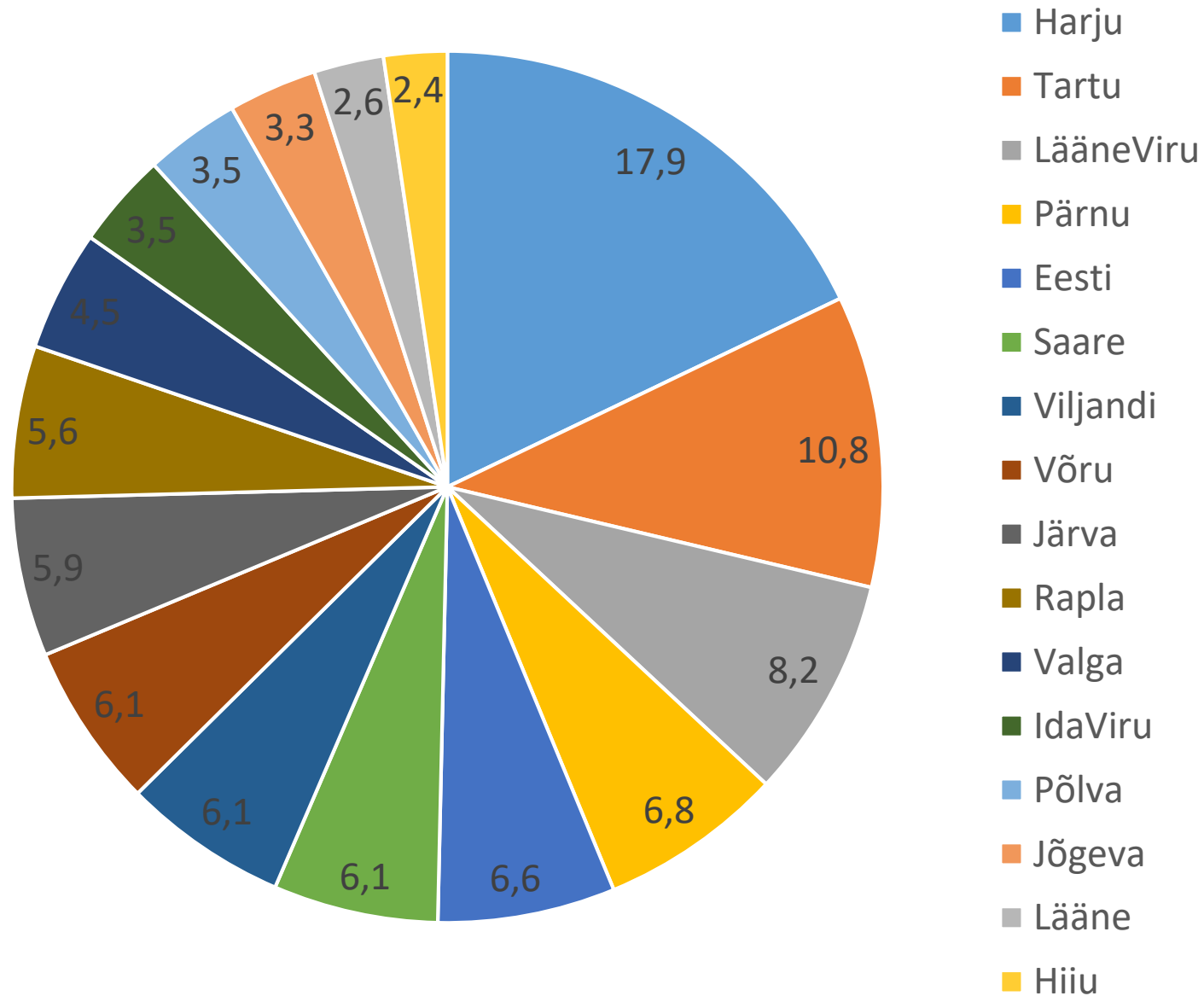
RMTK on 23% vastajatest
keskharidusega.

SK on 10% keskharidusega.

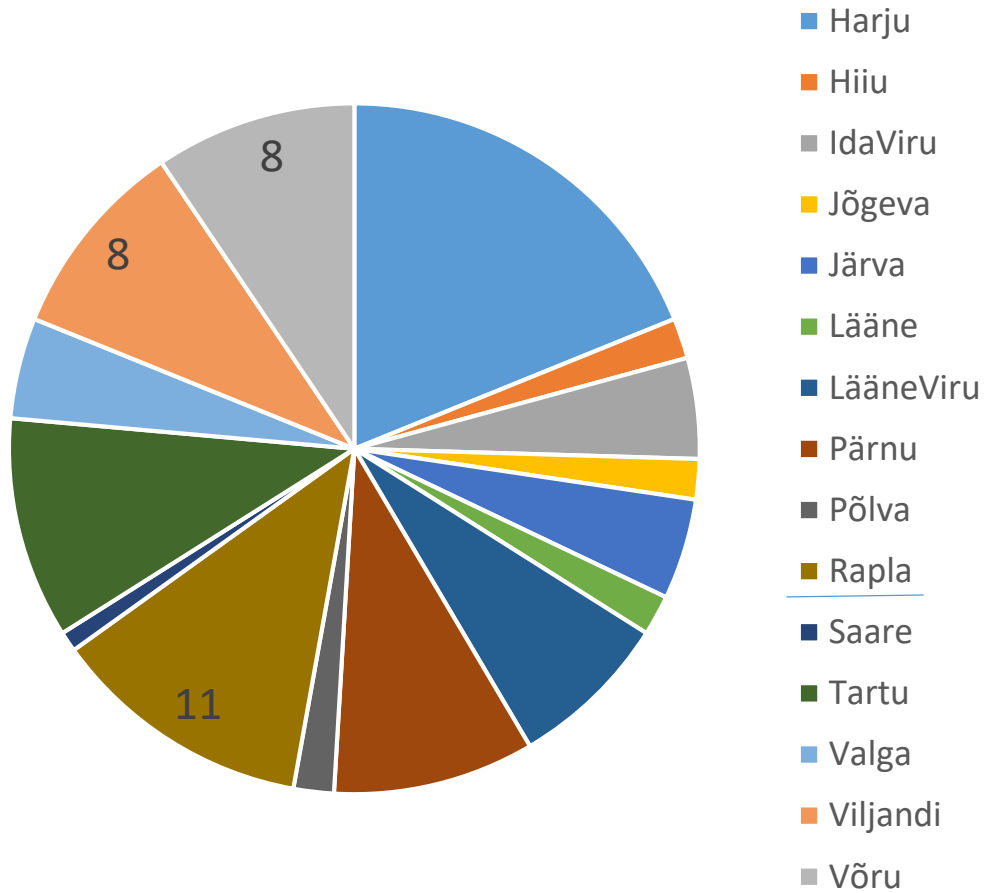
Vastaja organisatsiooni tüüp

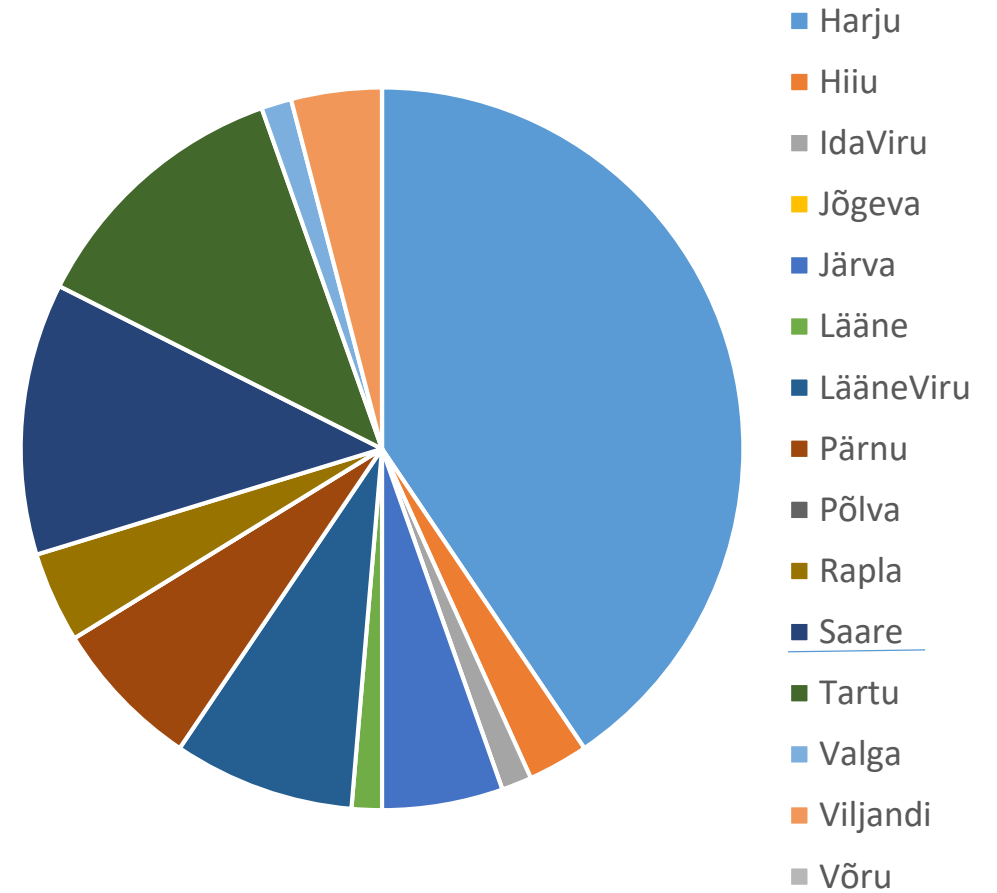
Vastajate maakondlik esindatus hea (%)

Raamatukogude vastajate jagunemine maakonniti

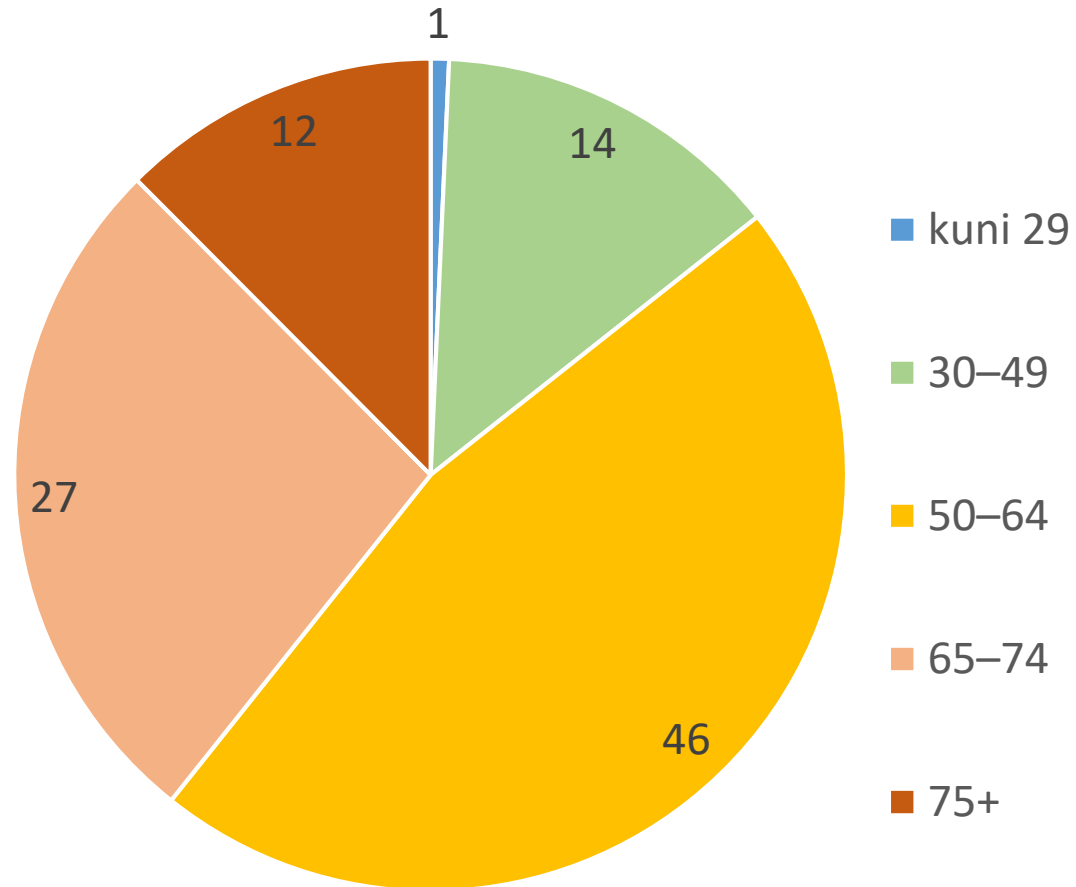
Sotsiaalkeskuste vastajate jagunemine maakonniti, %

Raamatukogudel vastajaid igas maakonnas. Rapla ülesindatud.

Sotsiaalkeskutel puudu Jõgeva, Põlva, Võru. Saaremaa ülesindatud. Harjumaa moodustab kolmandiku.

Vastajate vanus, %

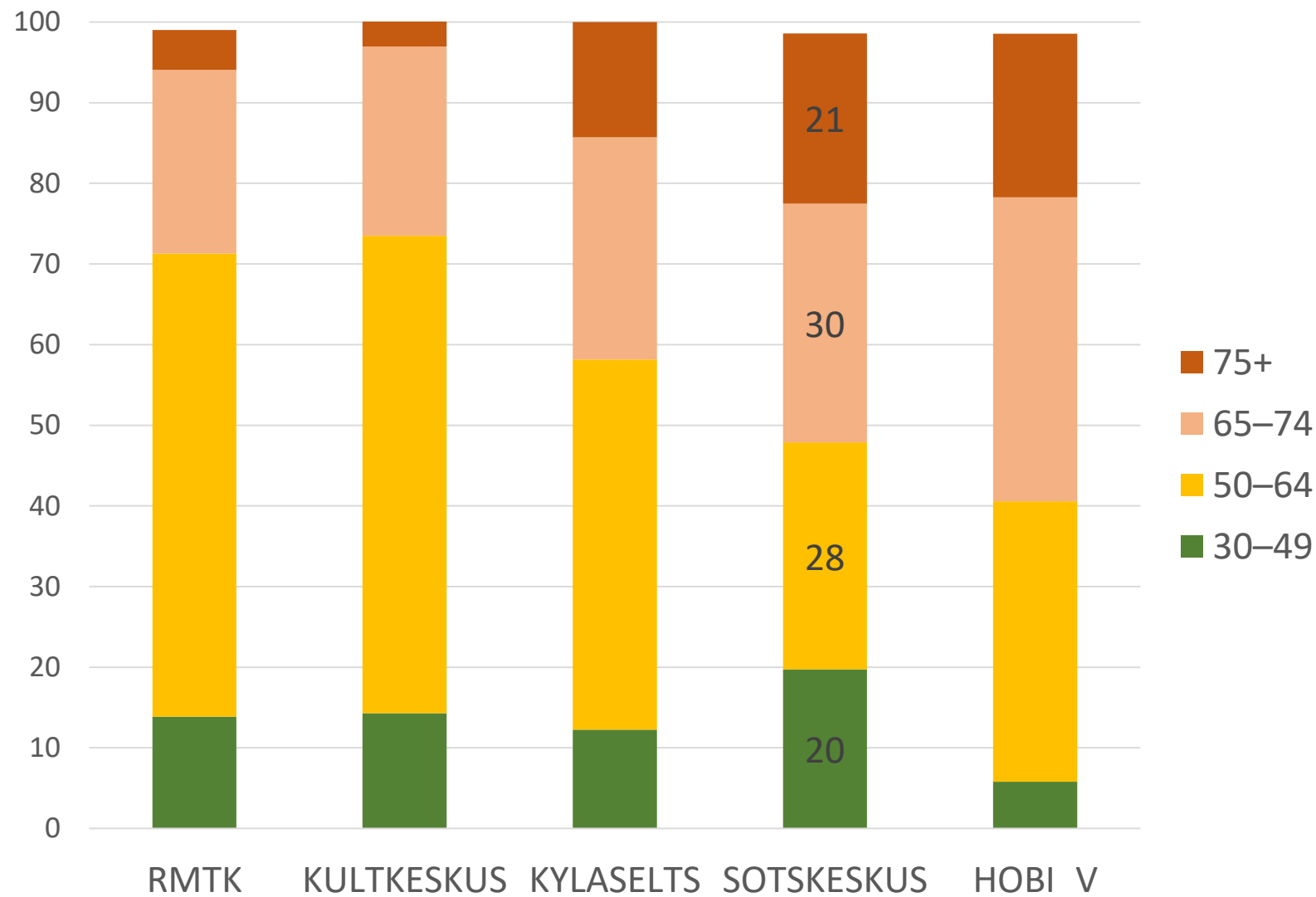
Umbes pooled vastajad 50-64-aastased

Sotsiaalkeskuste
vastajatest pooled
on 65+.

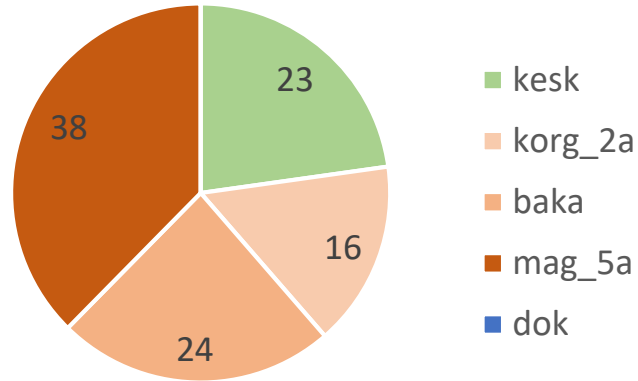
Kas sotsiaalkeskuste
töötajaskond
vananeb

Vanuseline jaotus TOP 5-s, % organisatsioonitüübist

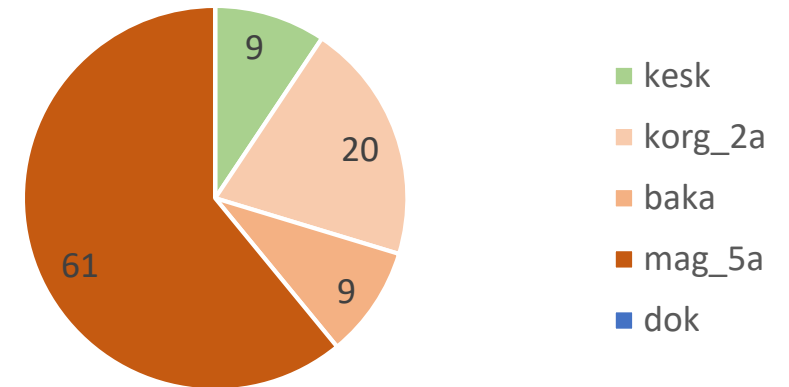

90% N, 10% M

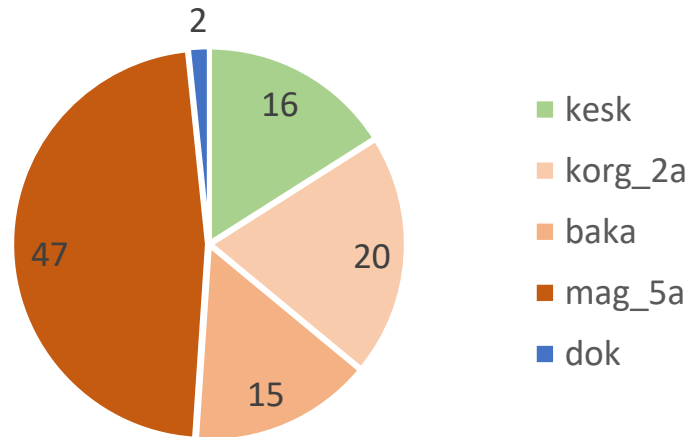
Haridustase raamatukogude vastajatel

Haridustase sotsiaalkeskuste vastajatel

Haridustase kokku

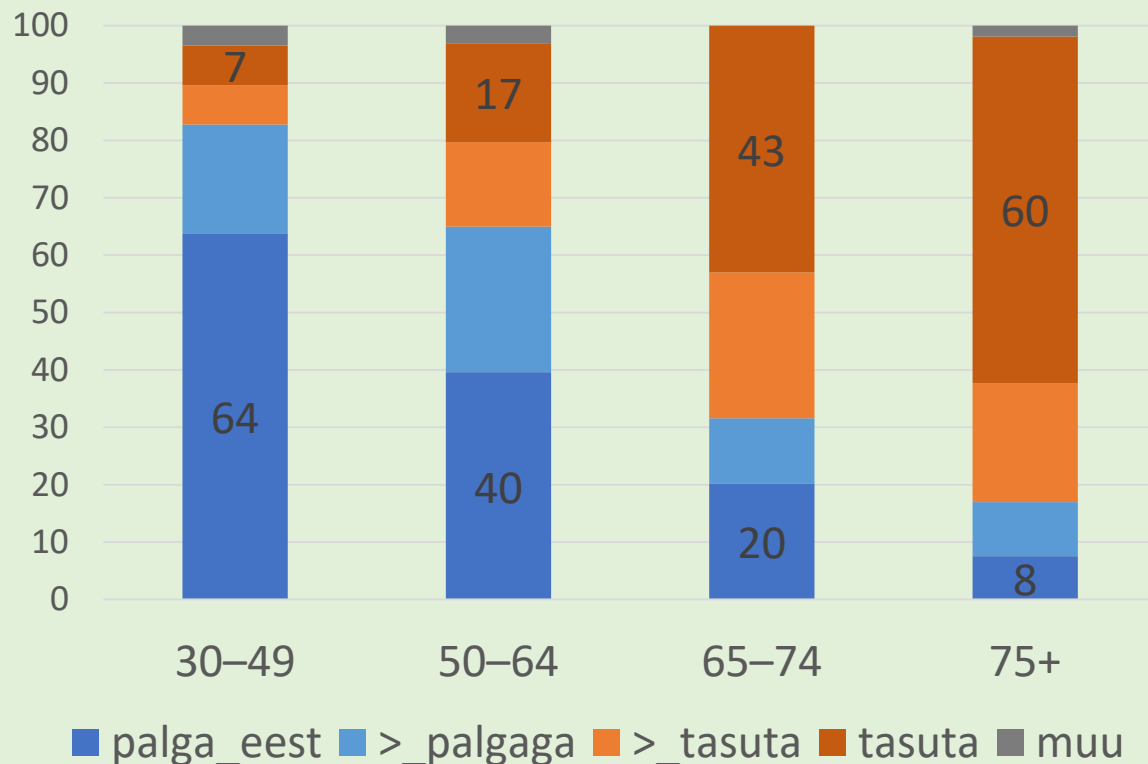
90% vastajatest naised. RMTK ja SK 95,5% vastajatest naised.

Umbes pooled vastajad on 5-aastase kõrgharidusega. Põhiharidusega vastajaid ei olnud.

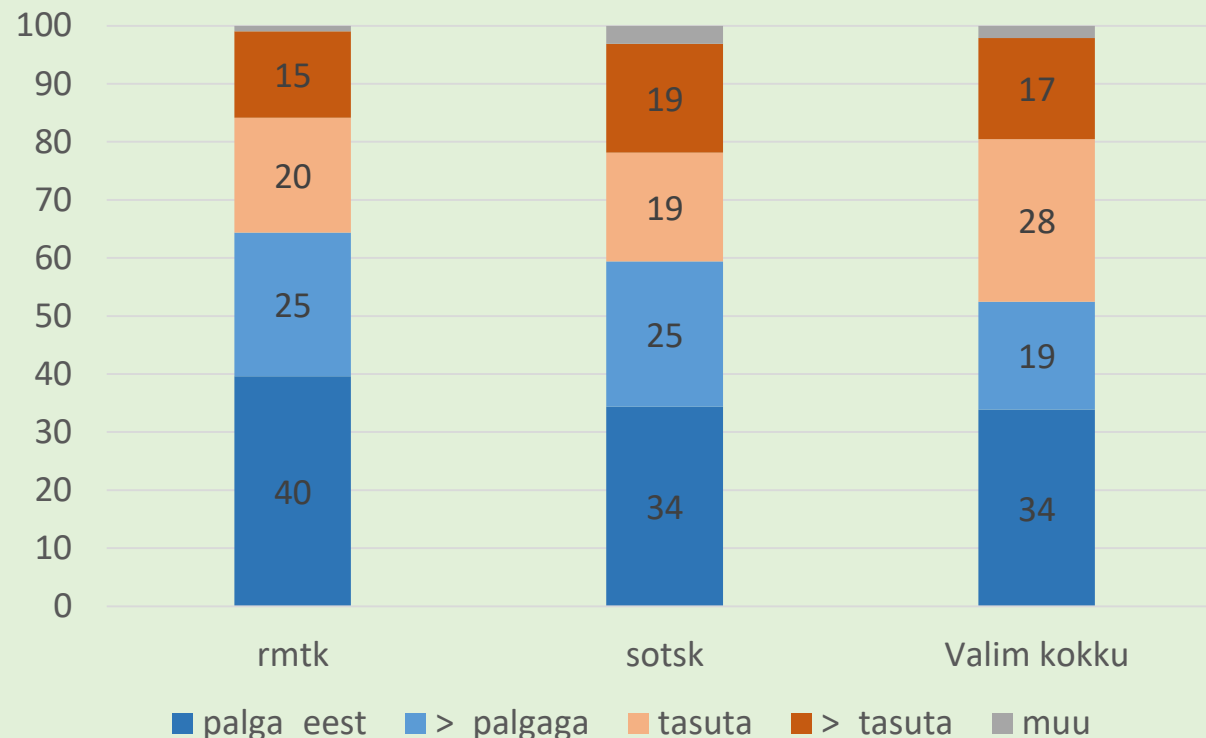
RMTKs on haridustase keskmisest madalam (sh 23% on keskharidusega), SKs kõrgem.

Palga eest või tasuta?

Tasustamine vanuserühmades, %

Tasustamine raamatukogudes ja sotskeskustes, %

Korraldajatest pooled (52%) teevad vanemaealistega tööd tasuta (42%) või pigem tasuta (10%). Mida vanem vanuserühm, seda rohkem tasuta tegijaid. Ka RMTK vastajatest teeb tasuta või pigem tasuta 35%.

Küsimused KOV rahastatava seenioritöö kohta Eestis

1. Kas sihtgruppi on kaasatud **marginaliseeritud rühmad ja tegeletakse nende integreerimisega**
2. Kas pakutakse **sisu**, milles tegeletakse ka igapäevaste oluliste teemade ja tulevikuoskustega, või on eesmärgid pigem kultuurilised ja meelelahutuslikud
3. Kas tegeletakse **stereotüüpide vähendamise ja diskrimineerimise** teemalise teadlikkuse tõstmisega
4. Kas tegevust **hinnatakse** kriitiliselt ja tulemuste alusel toimub areng.

1. Sihtgrupp

Väide: Kui kultuurimajas on teatrietendus, kontsert või memme-taadi pidu, siis peaks korraldama ka seda

a) kuidas kohaliku **hooldekodu** asukad saaksid tulla (%).

b) kuidas **liikumispiirangutega kodused pensionärid** saaksid tulla. (%)

jah, peaks	86
ei, pole mõtet	1
võiks, aga pole võimalik	12

jah, peaks	94
ei, pole mõtet	0
võiks, aga pole võimalik	6

Moraalsel tasandil ollakse valmis kaasama IV earühma (Laslett)

1. Sihtgrupp

Väide: See, et kogukonnakeskuses pakutavatest tegevustest enamuse on seotud muusika, tantsu, käsitöö ja kunstidega, ei ole probleem, kui rühmad on täis ja osavõtjad on rahul.

Väitega nõustub või on pigem nõus **71%** vastajatest, sh RMTK ja SK vastajatest.

Üle 2/3 RMTK ja SK vastajatest ei teadvustata probleemina, et suurem osa sihtgrupist on pildilt väljas: mehed, inimesed, kes tööeas ei ole olnud kultuuriliste huvidega.

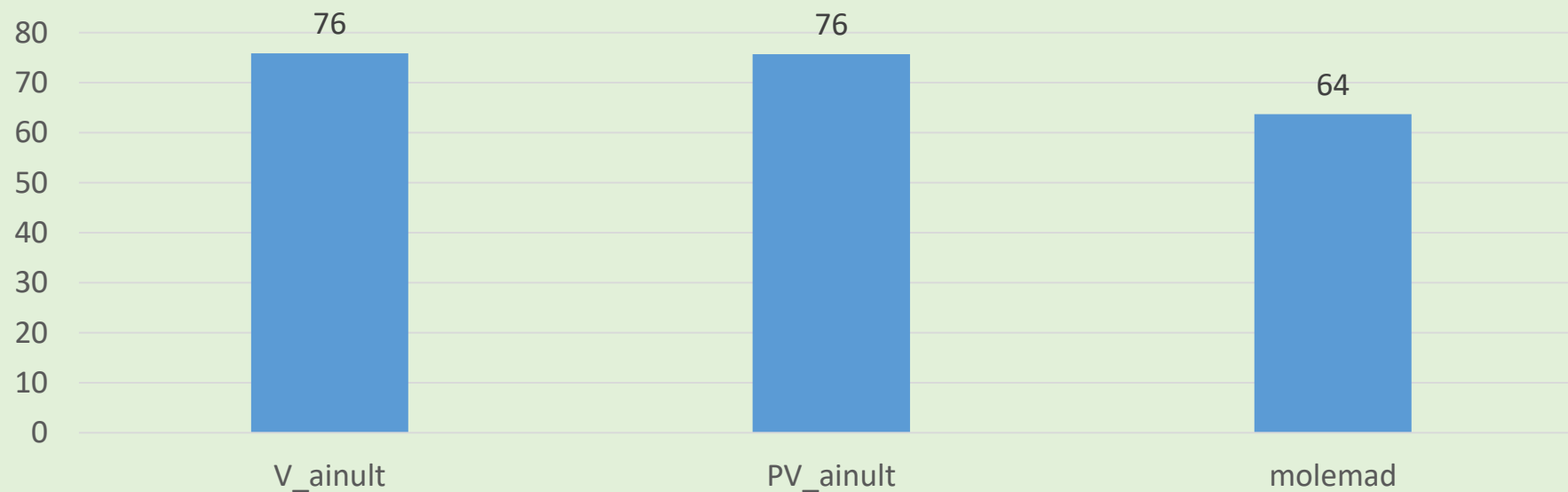

1. Sihtgrupp

Kellel on mõlemaid, nii V- kui PV-gruppe, on vähem nõus sellega, et pole probleemi, kui pakutakse vaid kultuuri ja käsitööga seotud tegevusi.

Võimalus näha vanemaid inimesi nii segregeeritult kui põlvkondadevahelises koostöös, aitab olukorda paremini hinnata.

See ei ole probleem, kui tegevustest enamus on seotud muusika, tantsu, käsitöö ja kunstidega; % organisatsioonitüübist

Küsimused KOV rahastatava seenioritöö kohta Eestis

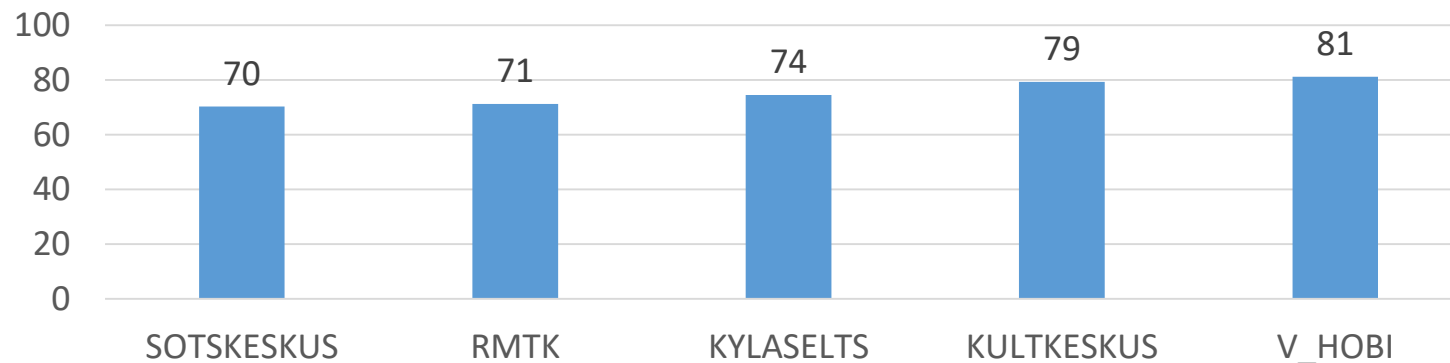
1. Kas sihtgrupp on muuhulgas **marginaliseeritud** rühmad ja tegeletakse nende integreerimisega
2. **Kas pakutakse sisu, milles tegeletakse ka igapäevaste oluliste teemade ja tulevikuoskustega, või on eesmärgid pigem kultuurilised ja meelelahutuslikud**
3. Kas tegeletakse **stereotüüpide vähendamise ja diskrimineerimise** teemalise teadlikkuse tõstmisega
4. Kas tegevust **hinnatakse** kriitiliselt ja tulemuste alusel toimub areng.

KORDUS

Väide: See, et kogukonnakeskuses pakutavatest tegevustest enamuse on seotud muusika, tantsu, käsitöö ja kunstidega, ei ole probleem, kui rühmad on täis ja osavõtjad on rahul.

Väitega nõustub või on pigem nõus **71%** vastajatest, sh RMTK ja SK vastajatest.

See ei ole probleem, kui tegevustest enamuse on seotud muusika, tantsu, käsitöö ja kunstidega; % organisatsioonitüübist

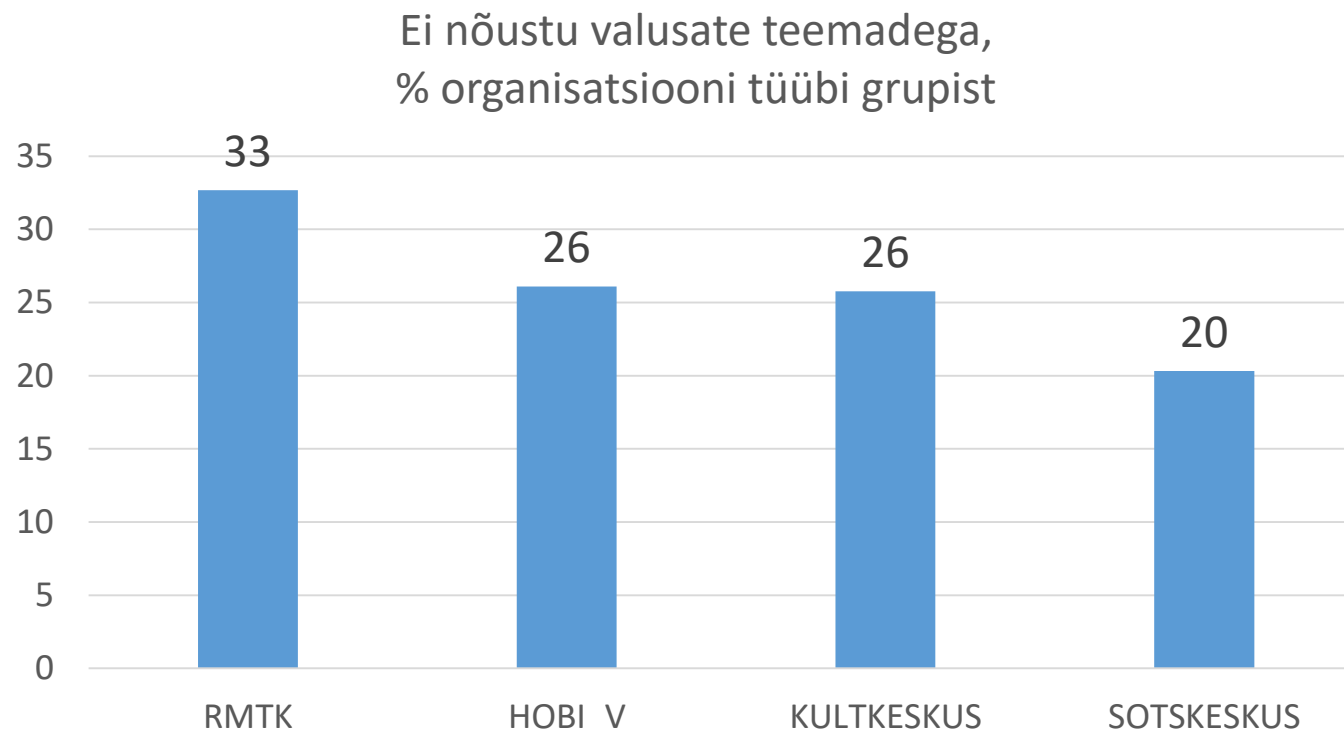

2. Sisu

Väide: Vanemaealistele ei peaks korraldama vestlusõhtuid **valusatel teemadel** nagu probleemid lähedastega läbisaamisel, vanuseline diskrimineerimine, surm ja selleks valmistumine.

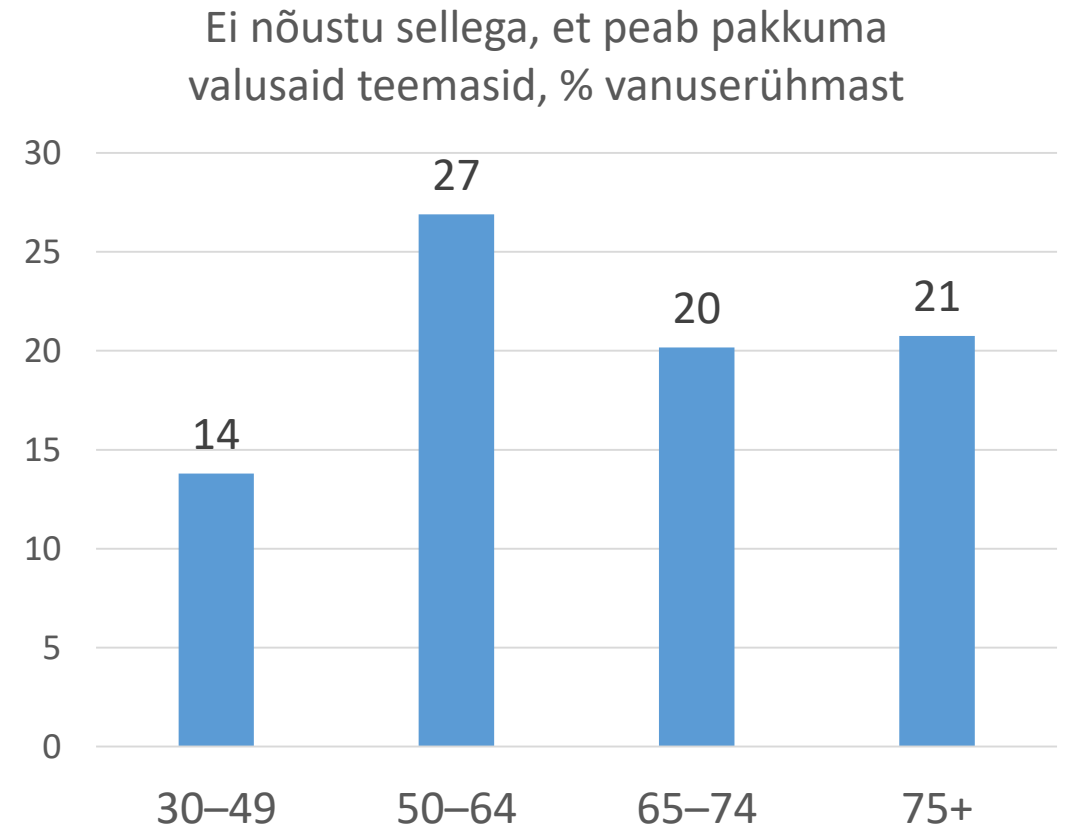
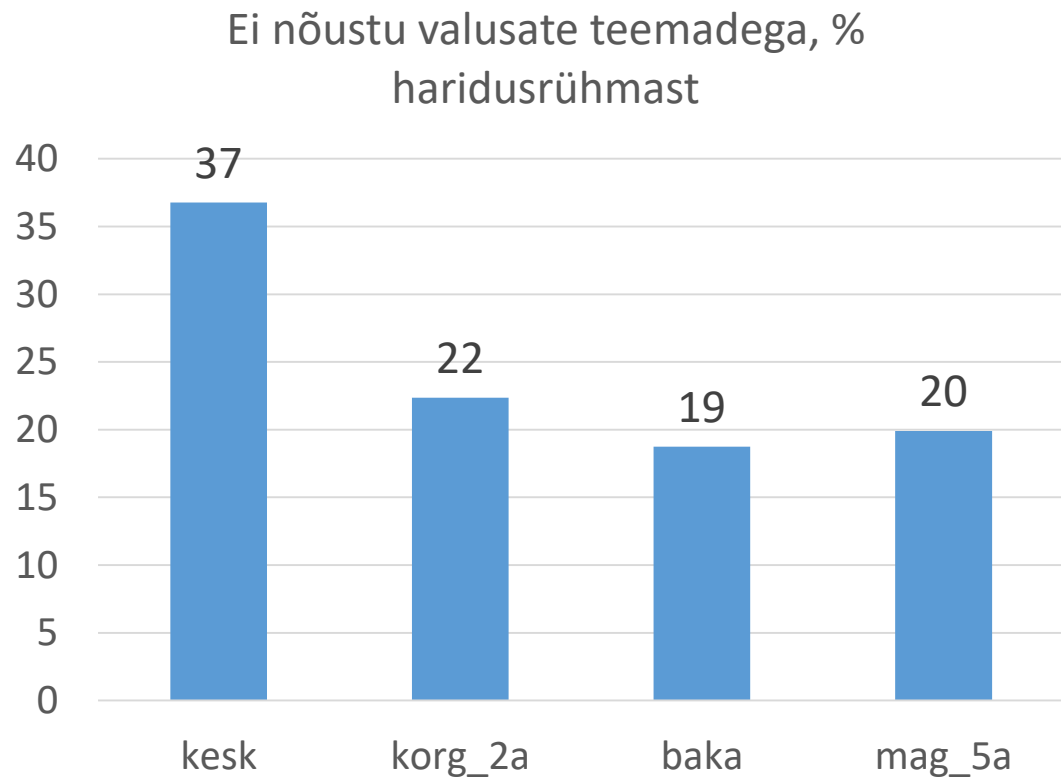
23% vastajatest ei käsitleks või pigem ei käsitleks ebamugavaid teemasid.

Rmtk 1/3 vastajatest, sotskeskustes 1/5 ei käsitleks ebamugavaid teemasid.

2. Sisu

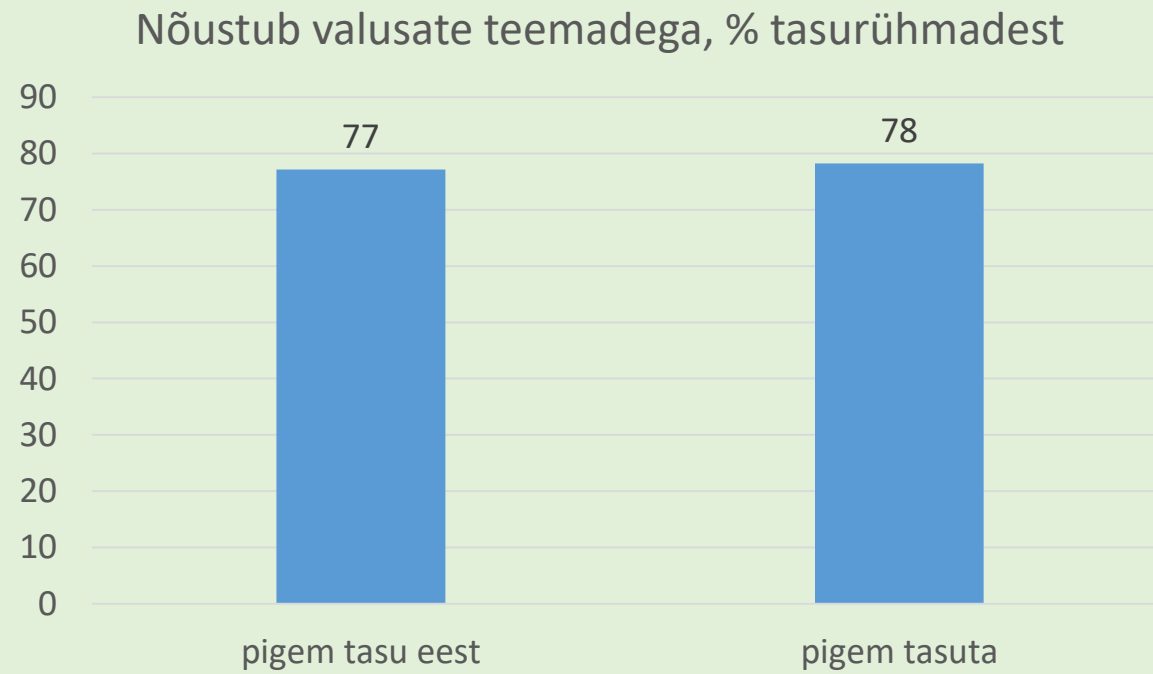
Vanuserühmast 50–64 ei pea ebamugavaid teemasid õigeks 27% (keskmisest 5 pp kõrgem).
Keskharidusega vastajatest 37% (14 pp keskmisest kõrgem)

2. Sisu

Kas võiks arvata, et kui tehakse vabatahtlikult, siis pigem võiks vältida valusaid teemasid? **Ei.**

2. Sisu

Väide A. Vanematele inimestele kogukonnas tuleb välja pakkuda **ainult** selliseid tegevusi, mida nad **ise on tahtnud**.

Väide B. See, milliseid ühistegevusi või enesearengu võimalusi vanemaealistele kogukonnas välja pakkuda, ei ole tähtis, peasi, et osalejad oleksid **rõõmsad**.

Mõlema väitega on **63%** nõus või pigem nõus.

Seos vastaja kõrgema vanusega.

Ainult V-rühmadega tegelejate seas 18 pp kõrgem nõustumismäär võrreldes nendega, kes tegelevad kõikide vanustega.

2. Sisu

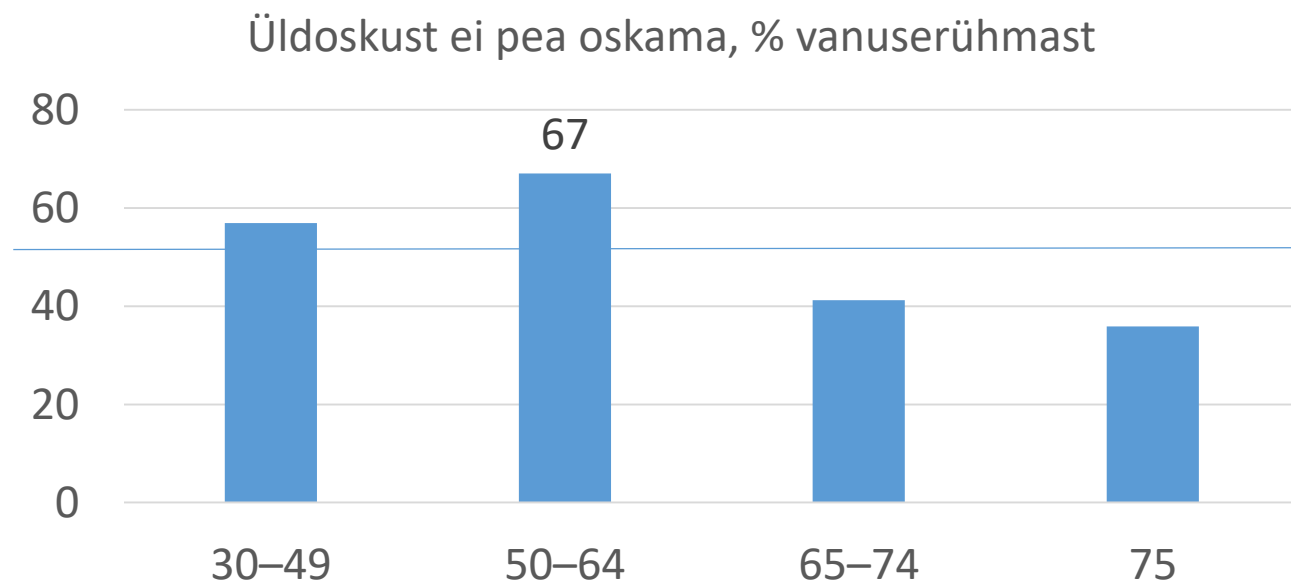
Väide: Digioskus ei ole nagu lugemisoskus, mida iga kodanik peab oskama, seetõttu pole enamusel vanematel inimesel vaja õppida **digioskusi**.

55% nõus või pigem nõus

Vanuserühmas **50–64** ei pea digioskust üldoskuseks 67%. Erinevus eriti suur just võrreldes 65+ vanuses inimestega.

RMTKs ja SKs suhteliselt parem arusaam üldoskustest.

Selle väitega ei nõustu	
KULTKESKUS	61
HOBIV	55
KYLASELTS	54
RMTK	53
SOTSKESKUS	50

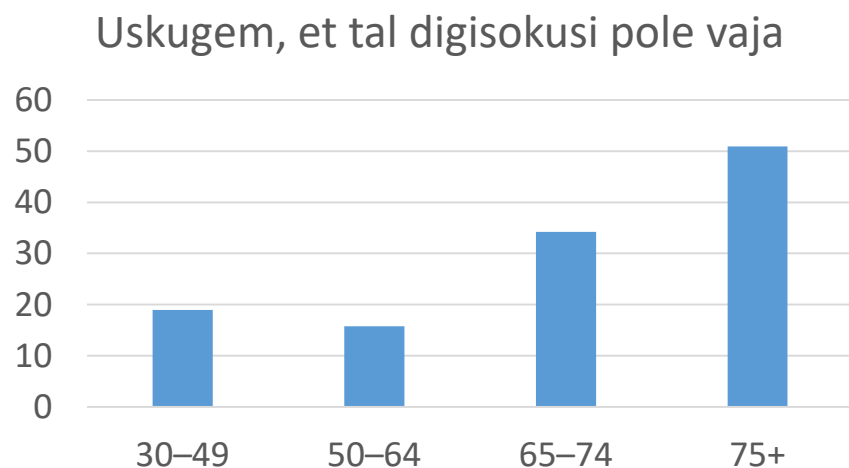
2. Sisu

Väide: Kui vanem inimene ütleb, et **ei taha digioskusi** õppima hakata, sest tal pole seda vaja, siis peame teda uskuma

Nõus **26%** (st ei näeennast jõustajatena)

Seos vastaja madalama hariduse ja kõrgema vanusega (NB! vastajatel endal on digioskused).

RMTKs pigem vähem selle väitega nõustujaid (seos vanusega). Kas põhjus on digimentori teenuse pakkumisega?

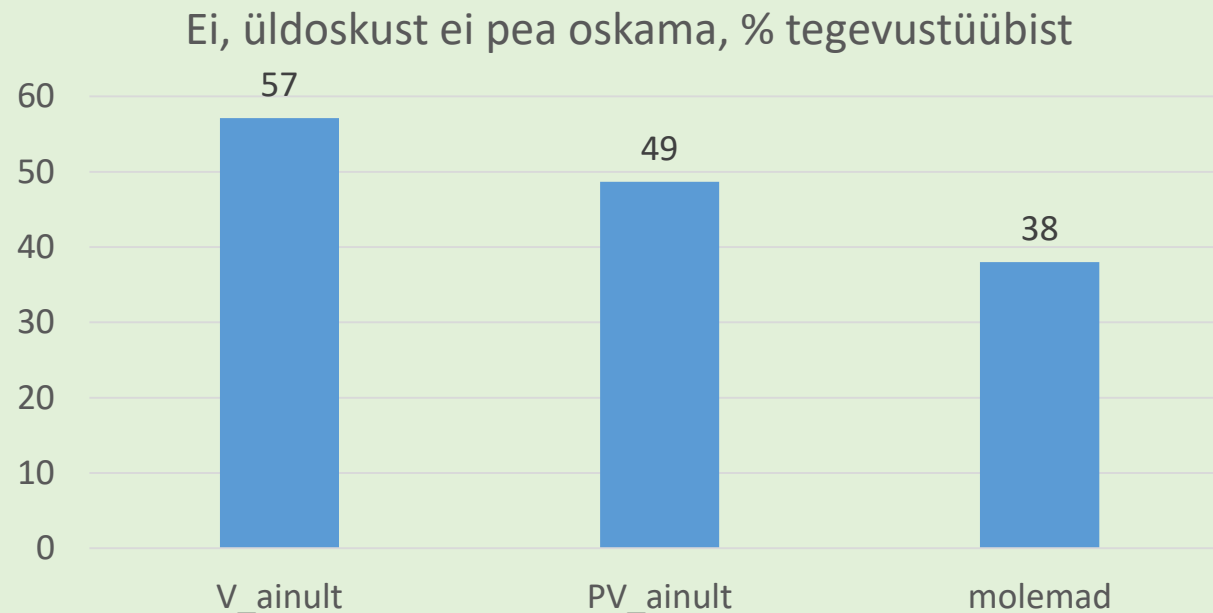

Selle väitega nõustujaid, %	
RMTK	24
SOTSKESKUS	31
HOBIV	30
KYLASELTS	30
KULTKESKUS	30

2. Sisu

Need, kellel on mõlemad, nii V-rühmad kui PV-rühmad, toetavad kõige vähem arusaamist, et vanemad inimesed ei peaks digioskusi õppima.

Ainult V-rühmadega telejatega neist 19 pp rohkem. **Võimalus näha vanemaid inimesi nii segregeeritult kui põlvkondadevahelises koostöös, aitab olukorda paremini hinnata.**

Milliste riiklike arengukavade ja strateegiatega olete kursis. Märkige loetelus kõik, mille sisu enam vähem teate?

	KÕIK	RMTK	SOTSK
Ei ole nendega kursis	52%	56%	52%
Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030	27%	19%	38%
Haridusvaldkonna arengukava aastani 2021–2035	20%	15%	17%
Strateegia Eesti 2035	19%	22%	16%
Heaolu arengukava 2016–2023	18%	11%	22%
Säästev Eesti 21	12%	9%	14%

Enam kui pooled vastajatest ei ole kursis ühegi loetletud arengukava või strateegiaga. **RMTK vastajad keskmisest vähem kursis** Haridusvaldkonna dokumendiga (15%), samuti Heaolu arengukavaga (11%). Kõige vähem ollakse kursis Säästva Eesti dokumendiga.

Küsimused KOV rahastatava seenioritöö kohta Eestis

1. Kas sihtgrupp on muuhulgas **marginaliseeritud** rühmad ja tegeletakse nende integreerimisega
2. Kas pakutakse **sisu**, milles tegeletakse ka igapäevaste oluliste teemade ja tulevikuoskustega, või on eesmärgid pigem kultuurilised ja meelelahutuslikud
3. **Kas tegeletakse stereotüüpide vähendamise ja diskrimineerimise teemalise teadlikkuse tõstmisega**
4. Kas tegevust **hinnatakse** kriitiliselt ja tulemuste alusel toimub areng.

3. Stereotüübid

Stereotüüpide mõju vanemate inimeste ja vananemise kohta saab ühiskonnas leevendada läbi selle, kui ...

pakkuda inimestele tegevusi neid **vanuseliselt grupeerides**, et nad puutuksid kokku ainult oma eakaaslastega

pakkuda **erinevas vanuses** inimestele ühiselt tegutsemise võimalusi, kuigi seal võib tekkida arusaamatusi

kutsuda erinevas vanuses inimesi ühistele üritustele **publikuks** (nt teatrit ja näitemängu vaatama)

stereotüüpide mõju vanemate inimeste ja vananemise kohta ühiskonnas leevendada **ei saa**

Kõik

RMTK

SK

3. Stereotüübid

Stereotüüpide mõju vanemate inimeste ja vananemise kohta saab ühiskonnas leevendada läbi selle, kui ...

	Kõik	RMTK	SK
pakkuda inimestele tegevusi neid vanuseliselt grupeerides , et nad puutuksid kokku ainult oma eakaaslastega	12%	11%	19%
pakkuda erinevas vanuses inimestele ühiselt tegutsemise võimalusi, kuigi seal võib tekkida arusaamatusi	73%	76%	66%
kutsuda erinevas vanuses inimesi ühistele üritustele publikuks (nt teatrit ja näitemängu vaatama)	73%	76%	88%
stereotüüpide mõju vanemate inimeste ja vananemise kohta ühiskonnas leevendada ei saa	3%	3%	5%

3. Stereotüübid

SKs on rohkem juurdunud stereotüüpe kinnistavaid põhimõtteid, kui RMTKs või keskmiselt. Võimalik, et seos vanusega.

Väga laialt on levinud valed tööpõhimõtted:

73% vastajatel (RMTK 76%, SK 88%) vale teadmine, et põlvkondade vahelisi stereotüüpe saab leevendada läbi ühiste ürituste publikuks kutsumise.

12% vastajatest (RMTK 11%, SK 19%) leiab, et stereotüüpe saab leevendada tegevusi vanuseliselt grupeerides.

Küsimused KOV rahastatava seenioritöö kohta Eestis

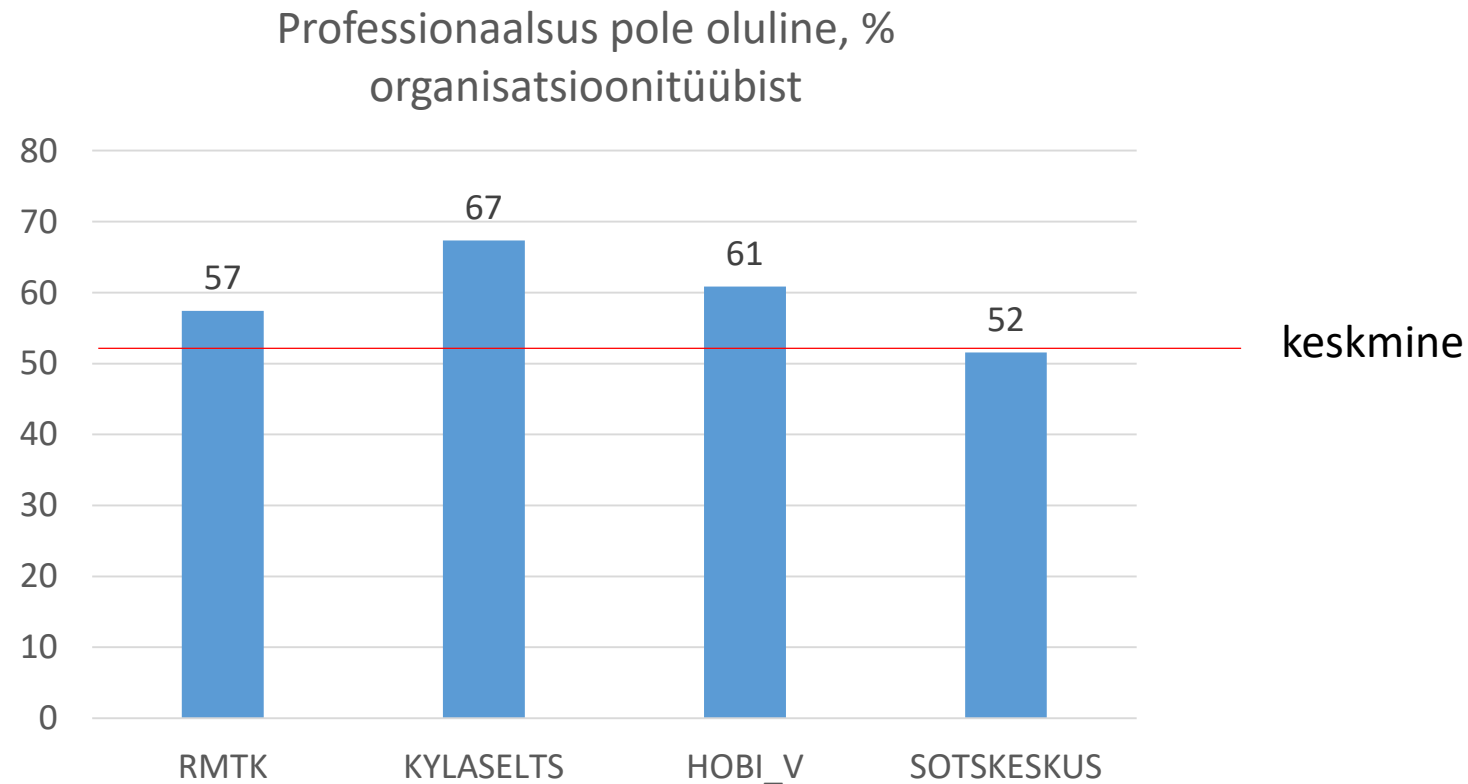
1. Kas sihtgrupp on muuhulgas **marginaliseeritud** rühmad ja tegeletakse nende integreerimisega
2. Kas pakutakse **sisu**, milles tegeletakse ka igapäevaste oluliste teemade ja tulevikuoskustega, või on eesmärgid pigem kultuurilised ja meelelahutuslikud
3. Kas tegeletakse **stereotüüpide** vähendamise ja diskrimineerimise teemalise teadlikkuse tõstmisega
4. **Kas tegevust hinnatakse kriitiliselt ja tulemuste alusel toimub areng.**

5. Seenioritöö areng

Pole eriti oluline, et inimene, kes vanematele inimestele tegevust läbi viib, teeks seda kõrgel **professionaalsel tasemel**, olulisem on tagada, et tegevus käib.

Professionaalsust ei pea oluliseks pooled vastajatest (53%)!

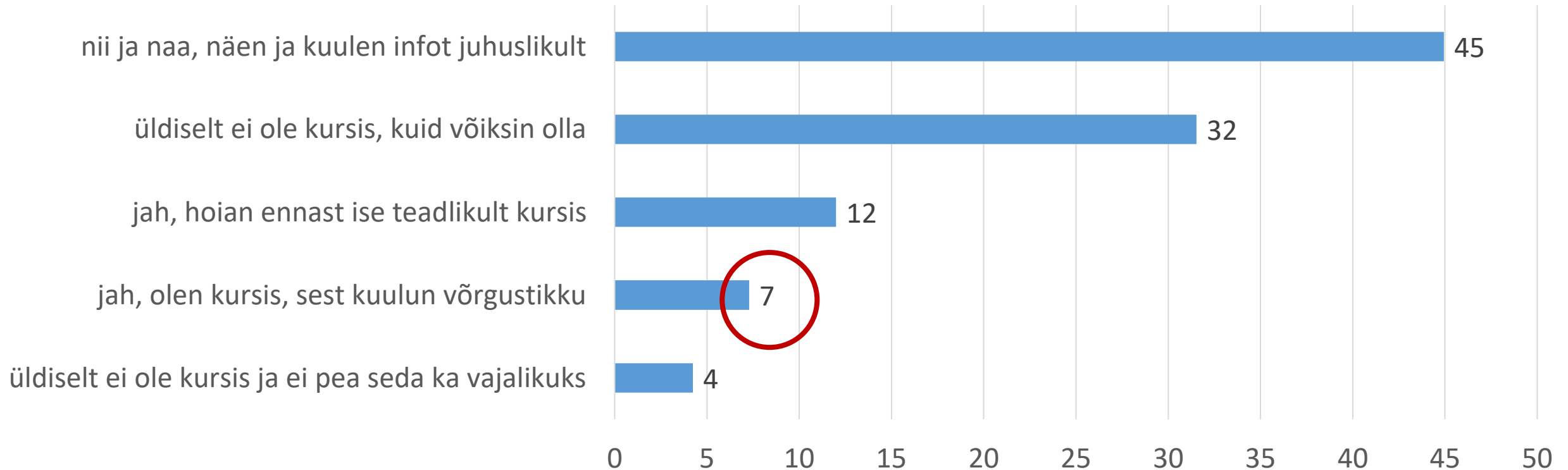
RMTKs professionaalsus vähemoluline kui SKs.

5. Seenioritöö areng

Tagasisidet kolleegidelt pigem ei saada. Seenioritöö tegijad ei ole võrgustunud.

Kas saate regulaarselt infot, millist tööd vanemaealistega teevad Teie kolleegid teistes maakondades?

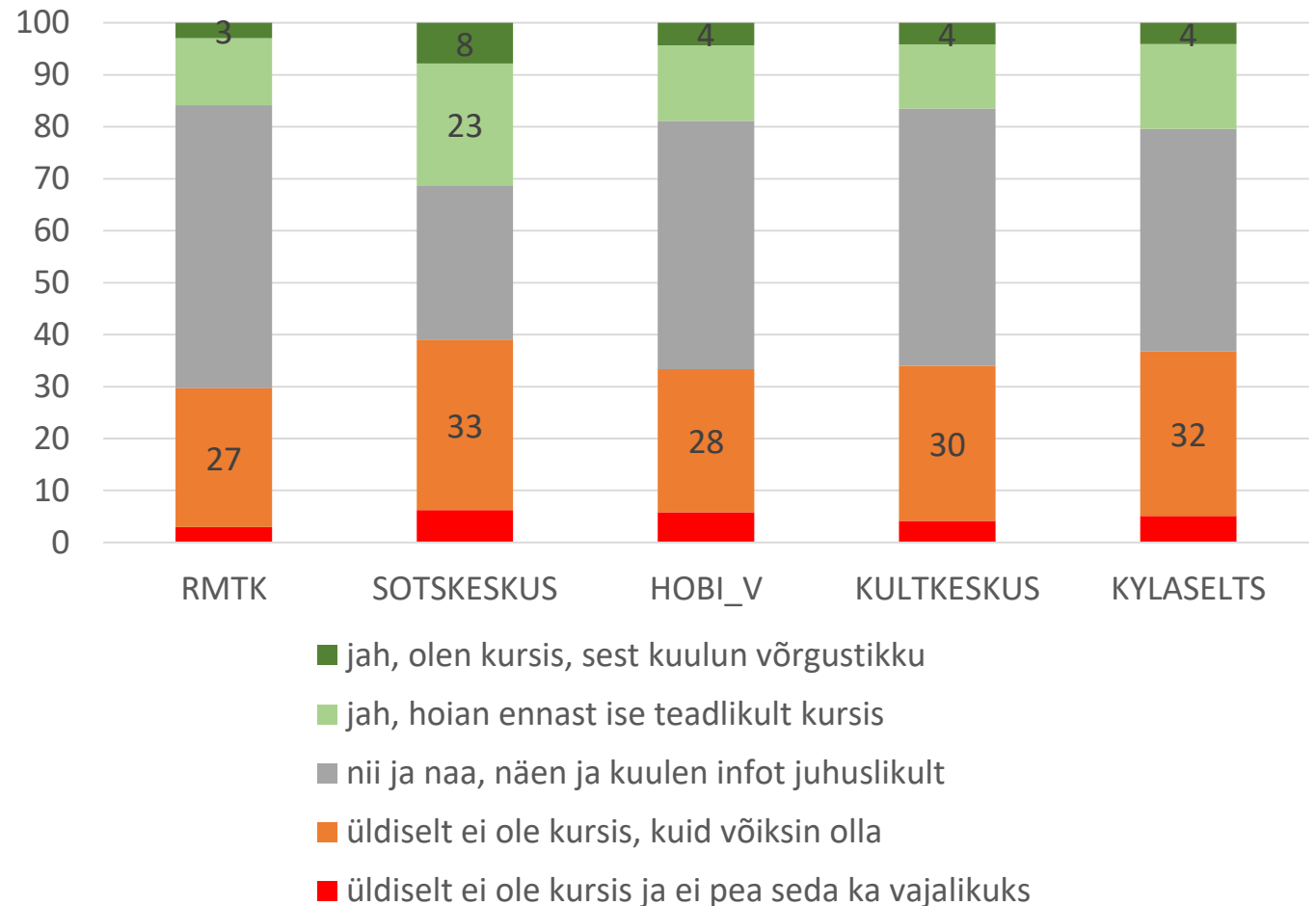
5. Tööle hinnang, tagasiside, areng

Kolleegidega on võrgustunud
SKs 10%
RMTKs 3%

Ise püüab ennast kursis hoida
SKs 23%
RMTKs 13%

Palga eest töötajad on vähem
kursis ja vähem valmis olema
kursis, kui palgata töötajad.

Võrgustumise vajadus, % organisatsiooni tüübist

Tulemused

Vastajate sotsio-demograafilised andmed

Haridustaseme ning hoiakute ja teadmiste vahel on seos. RMTK vastajate seas on keskmisest rohkem keskharidusega vastajaid.

RMTK töötajatele vaja täiendusõpet.

Vastaja vanuse ning hoiakute ja teadmiste vahel on seos, SKs on üle poole vastajatest vanemad kui 65 aastat.

SKs tarvis täiendusõpet.

Piirang: SK vastajate seas ebaproportsionaalselt palju vastajaid Harjumaalt ning osad maakonnad on esindamata

Tulemused

1. Kas **sihtgrupp** on kaasatud marginaliseeritud rühmad ja tegeletakse nende integreerimisega

Moraalsel tasandil **ollakse valmis** kaasama IV eärühma hooldekodudest. Reaalselt seda pigem ei toimu.

Õige hetk seda valmisolekut kasutada. On käivitumas sotsiaalvaldkonna vabatahtlike süsteem ja loodud on esimene MTÜ, kes kogub annetusi, et võimaldada hooldekodu asukatel osa saada kultuurisündmustest (MTÜ Elame Veel).

Samas üle 2/3 RMTK ja SK vastajatest ei teadvustata probleemina, et **suurem osa (marginaliseeritute seas vähemhaavatavast) sihtgrupist on pildilt väljas**: mehed, inimesed, kes tööeas ei ole olnud kultuuriliste huvidega.

Tulemused

2. Sisu

Väga suur (70%) põhimõtteline poolehoid kultuuri ja käsitöö fookusele.

Tegelike vajaduste käsitlemise valmidus väike: 1/3 RMTK ja 1/5 SK.

Seos vanusega 50–64 ja haridusega.

2/3 ei näe endal jõustamise rolli, lähtutakse osaleja enda olemasolevast motivatsioonist.

Segregatsioon tekitab suletud süsteemi, mis eemaldub ühiskonna vajadustest.

Sellest võib tekkida **probleem osalejate järelkasvuga**.

Digisoksi ei pea üldoskuseks 55% vastajatest. RMTK ja SK näitavad suuremat teadlikkust. Võimalus näha vanemaid inimesi nii segregeeritult kui põlvkondadevahelises koostöös, aitab olukorda paremini hinnata.

Suunata tegevus teadlikumalt PV-tegevuseks.

Enam kui pooled **ei ole kursis ühegi loetletud arengukava või strateegiaga**.

RMTK teadlikkus pigem halvem kui SKs.

Tarvis tõsta teadlikkust oma rollist harijatena ja sotsiaalse muutuse tekitajana.

Tulemused

3. Töö **stereotüüpide** vähendamise ja diskrimineerimisega

Väga laialt on **levinud valed tööpõhimõtted** – kutsume publikuks, segregeerime.

SKs on rohkem juurdunud stereotüüpe kinnistavaid põhimõtteid kui RMTKs.

Iga viies vastaja SKs arvab, et eraldatuses tegutsemine aitab stereotüüpide vastu.

Sotskeskustel risk kapselduda.

Kogemus pigem ei õpeta stereotüüpidega võitlust. Tarvidus täiendus- või tasemeõppe järel.

Tulemused

4. Tööle hinnang, tagasiside, areng

Professionaalsust ei pea oluliseks pooled vastajatest (53%)!

RMTKs professionaalsus vähemoluline kui SKs.

Kõik kõlbab. Kõikidest vastajatest ligikaudu 2/3 leiab, et sisu pole oluline, määrav on rõõm.

Tagasisidet kolleegidelt pigem ei saada. Seenioritöö tegijad ei ole võrgustunud (ainult 7%, sotsk 10%, rmtk 3%)

Suhtumise parandamine seenioritöösse kui professionaalsesse, ühiskonnale vajalikku tegevusse. Võrgustumine!

RMTK (haridus) ja SK (vanus) töötajatele vaja täiendusõpet. Hoiakud vanuserühmas 50–64 on suurem probleem.

Kogemus pigem ei õpeta stereotüüpidega võitlust. Tarvidus täiendus- või tasemeõppe järele.

Suhtumise parandamine seenioritöösse kui professionaalsesse, ühiskonnale vajalikku tegevusse. Võrgustumine!

Õppida nägema, keda pole pildil. Töö nendega, kes ise aktiivsust üles ei näita / ei saa näidata.

Tarvis tõsta teadlikkust oma rollist harijatena ja sotsiaalse muutuse tekitajana.

Suunata tegevus teadlikumalt PV-tegevuseks või siis V+PV tegevuseks.

SEENIORI- TÖÖ MIKROKRAADI- PROGRAMM

- **Moodul 1:**
Ühiskonna vananemine ja
kodanikuühiskond (2 EAP)
- **Moodul 2:**
Kaasavad digitehnoloogiad
(6 EAP)
- **Moodul 3:**
Vanemaealiste kaasamine ja
arendamine (6 EAP)
- **Moodul 4:**
Disainmõtlemine ja arendus-
projektide teostamine ja
vormistamine (1 EAP)

9.09.2022 – 9.06.2023

2022	September	Ühiskonna vananemine (8 ak h)
	September	Kaasavad õpitehnoloogiad täiskasvanuõppes (7*5 ak h + iseseisvad tööd)
	Oktoober	Kaasavad õpitehnoloogiad täiskasvanuõppes
	November	Disianmõtlemine (8 ak h)
2023	Detsember	Kodanikuühiskond (8 ak h)
	Jaanuar	Kommunikatsioon (8 ak h)
	Veebruar	Haridusgerontoloogia (10 * 4 ak h + iseseisvad tööd)
	Märts	Haridusgerontoloogia
	Aprill	Haridusgerontoloogia
	Mai	Individuaalne vananemine (8 ak h)
	Mai	Arendusprojekti teostamine (4 ak h)
	Juuni	Arendusprojekti teostamine (4 ak h)
	Juuni	Arendusprojekti teostamine (4 ak h)

Programmi läbinud inimene

oskab kasutada **disainmõtlemise meetodeid**;

oskab hinnata oma organisatsiooni vajadusi **digipädevuste** arendamisel;

oskab kasutada **võimestava kommunikatsiooni oskusi** ja kommunikatsiooni kui vahendit sotsiaalsete muutuste läbi viimiseks;

mõistab, kuidas toimib **kodanikuühiskond**;

oskab kasutada **huvikaitse meetodeid** ja planeerida huvikaitse tegevusi;

tunneb ja oskab kasutada vanemaealiste õppe ja põlvkondade vahelise **õppe põhimõtteid**;

oskab **hinnata arengukavasid** vanemaealiste huvide seisukohast;

oskab ära tunda **diskrimineerimise** juhtumeid ning välja pakkuda lahendusi;

tunneb vananemise füsioloogilisi ja sotsiaalseid muutusi ning on **liikuva** elustiili edendaja;

mõistab, mis on kodanikuaktiivsus ning **osaleb vanemaealistega seotud valdkondades teenuste arendamisel**, kasutades koosloome põhimõtteid ja disainmõtlemise meetodeid.

Keda ootame osalema

Vanemas keskeas ja vanemas eas inimeste huvikaitsega tegelevate **üleriigiliste** organisatsioonide esindajad

Vanemas keskeas ja vanemas eas inimeste arendamise ja kaasamisega tegelevate **kohalike** organisatsioonide ja asutuste esindajad

Organisatsioonide esindajad:
päevakeskused ja sotsiaalkeskused,
raamatukogud,
rahvamajad, külamajad, huviklubid,
koolituskeskused,
vallavalitsused,
hooldekodud,
vabatahtlike eestvedajad,
koolid,
kirikud